

פורום המטכ"ל בישיבתו: מכיון שבא אחרי תקופת הקליקות, נמנע שומרון מכל מעשה שעלול היה ליצור רושם דומה

התערערות זו של המישמעת הצבאית מוכרזה להשפיע לרעה הרבה מעבר לשטחים הכבושים ולתפקיד השיסוד שם. בשטח עמדת החייל הפשוט, צעיר בשרות חיובה או קשיש בשרות-מילואים, נבדל ומבלבל מל תופעה שלא הבין אותה ושללא הוכן לקראתה, זועם ומתוסכל מול השינאה הלהטת של האוכלוסייה הנטייה המיבעית של רבים היתה: לירות, להדביק, לשבור עצמות, להרוג.

אם זאת היתה תגובתם של חיילים בני שיבת העיילת, שקיבלו חינוך הומאניסטי עיקרי, קל לנחש את מצבם של טיפוסים מופרעים, סאדיסטים, בני מישפחות הרודות, מתוסכלים ומעורערים, מן הסוג שיש בכל חברה אנושית ונכלל צבא, המבוסס על גיוס-חובה כללי. די באיש אחד כזה בכל כיתה, כדי שיווצר "הריג", ודי ברוח סלגנית של מפקד זוטר כדי שההריג יוששט, יועלם או יתורץ בהודעת-כוכב.

מבקריו של דן שומרון מתחו עליו ביקורת וטענו כי חולשת המנהיגות בצה"ל גרמה לו להידרדר, עד כי נקבעו בשדה נורמות המביישות את שמו. חסידיו של שומרון העלו על נס את מאמציו הבלתי נלאים לשמור על הצלם של צה"ל, במצב שבו הדבר כמעט ואינו אפשרי.

● "לא אימתי שאתכפר"

דן שומרון האמין כי די במערכת הבקרה והשיפוט של צה"ל כדי למנוע את התפשטות החרגים ולקיים את הרמה המוסרית של צה"ל. הוא האמין כי הצבא פועל במסגרת החוק, והוא התנגד לכל נסיון לשנות את החוק, כדי להתייחס למורים יותר.

לפחות פעם אחת הגיע למצב של כמעט-התאבסטרות על רקע זה.

סיפר הוא עצמו בראיון עיתונאי, כאשר נשאל אם אמנם איים להתפטר: "לא קראתי תגר. הנושא היה פשוט. בתוך הממשלה היו כמה שרים שבצעם אמרו, רבותי שרהביטחון והדמטכ"ל, הממשלה הטילה עליכם משימה לעשות שקט — ואין שקט". נכשלתם? שאל המראיין.

הם לא השתמשו בנוסח הזה, אך השתמעה נימה של לכו הביתה, כי לא ביצעתם את המשימה. אני אמרתי שם שאם משהו רוצה להשיג את המשימה הזו במחיר של הוראה לצה"ל לעבור את חוקי-המדינה, בניגוד לנורמות ולערכים הבסיסיים של צה"ל, זה יהיה בלעדיי. משהו כזה. אם זה המחיר, זה יהיה בלעדיי. לא אימתי שאתכפר."

האמונה הזאת, שניתן היה לשים קץ לאינתיפאדה אילו היו משתמשים באמצעים כמו הרג המוני, הנוגדים את חוקי המדינה, חזרה השנה בכמה וכמה התבטאויות פומביות של דן שומרון. אולי היה בכך נסיון בלתי-מודע להסביר את כישלון המאמץ לרצח את האינתיפאדה, תוך בריחה זו מן המציאות.

למעשה היתה זאת אשלייה — אחת מרבות שריחפו השנה בחלל, ושרוכו התנפצו על סלע המציאות.

המאה ה-20 ראתה התקוממויות רבות, שדמו לאינתיפאדה. בצדק הישוו קצינים ככירים בצה"ל את תפקיד צה"ל לזה של צבאות צרפת, ארצות-הברית ובריטניה במצבים דומים.

כל המילחמות האלה העלו מסקנה אחת: אין כל אפשרות לדבא התקוממות באמצעים צבאיים. כל השיטות שנוסו — העדינות והקשהחות, הדיפי-לומטיות והרצחניות — הובילו בריוק לאותו הסיום: ההתקוממות ניצחה.

אילו פתח צה"ל בשיטות של קטל המוני, גידוש מאסיבי והשמדת רכעים של ערים, היתה האינתיפאדה בודאי משנה את רמותה. הקטל וההרס לא היו נשארים מוגבלים לצד אחד בלבד. גם חיילי צה"ל היו נהרגים במיספר גדול, כמו בלבנון.

בסוף תשמ"ח היה ברור כי גם השיטות שנקטו — הדג המוגבל, שבירת-העצמות הסיטונת, העונשים הקולקטיביים החמורים, פיצוץ הבתים והלחץ הכלכלי — לא הצליחו לשים קץ לאינתיפאדה אלא להיפך, הם הבטיחו את המשכתה. הם הגבירו את השינאה, הגבירו את המיטיוויזיה של ההתקוממות, חיזקו בלב התושבים את הגאווה על כך שהם מסוגלים להחזיק מעמד. דן שומרון עצמו הבין שאם יחרוג צה"ל מעבר לקץ

המסקד הזוטר, קביעת נורמות מלמטה, וההרגשה כי נורמות פרוצטות אלה זוכות בהסכמה-שבשתיקה מצד המפקדים, עד לדרגים הגבוהים ביותר.

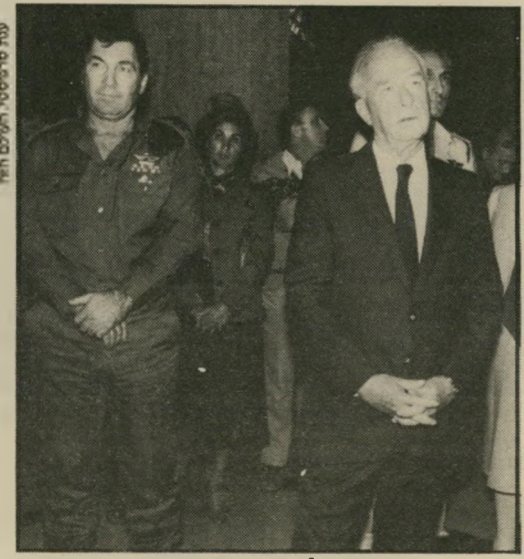
יתכן שאין סתירה בין המצב כפי שהצטייר בצמרת צה"ל ובין המצב כפי שהוא נראה בשטח. לדעת הפיקוד העליון, המצב יכול היה להיות הרבה יותר גרוע, עד כדי מרצח-דמים והשתוללות רצחנית של חיילים. לדעת המפקדים, המצב הקיים הוא הרבה יותר חמור מכפי שניתן לטכול בצבא, שהתגאה בעבר ברמתו המוסרית ובאמונה הגמורה בצדקת דרכו.

היו בין המפקדים אנשים שלא חסו על הפלסטינים, ושגם הצד המוסרי של המיבצע לא עניין אותם. הם ראו את הסכנה בשבירת החישובים של צה"ל: ההשלמה הכללית עם הפרת-פקודות, העלמת-העין מדיווח שיקרי והעלמת האמת. זוהי בעייה של מישמעת, ואין צבא יכול להתקיים בלי מישמעת.

זוהי בעייה של פיקוד ושליטה, החורגת אף מתחום המאבק באינתיפאדה. יש הטוענים כי זוהי תופעה שדבקה בצה"ל מאז היום שלאחר מלחמת ששת-הימים, בימי רמטכילותו של חיים בר-לב, ושהיא הולכת ומחמירה מאז בכל השטחים.

המפקדים טוענים כי אחד מסימני-ההיכר הבולטים ביותר של שיטה זו הוא אי-ניסוח הפקודות בצורה חריג-משמעת, כך שכל חייל יבין מה מותר ומה אסור. נוצר בכל התחומים מין שטח-הפקד אפור, כשהחיילים בעצמם מפרשים כרצונם את הפקודות, ואין מנהיגות הרואת לביצוע תקין.

זה הל על ענייני הטרמפים כמו על מראה מתנות-צה"ל. יש

ענת טייטלבוים, העולם הזה

השר והרמטכ"ל: יצחק רבין ודן שומרון

אוירה של רשלנות, של אי-הקפדה על מילוי מלא של הפקודות, ועל דיווח לא מרוויק.

החייל לומד שאין צורך למלא את הפקודות בצורה שלמה. סמל התופעה הזאת היה, בראשית תשמ"ח, הש"ג המפורסם של לילה-הגילשונים, רוני אלמוג.

במהלך האינתיפאדה הגיעה תופעה זו למימדים קטסטרופליים, העלולים להטביע את חותמם על צה"ל בשנים הבאות, גם במצבים קריטיים.

לכאורה יש פקודה ברורה לגמרי: אסור לפתוח באש אלא בתנאים מסויימים מאוד, כאשר צפויה סכנה מיידית ליורים, וגם אז רק אחרי שניסו אמצעים אחרים. חרף הסיפורים של דובר צה"ל, יודע כל ילד בישראל כי פקודה זו רחוקה מן המתרחש בשטח. החיילים משוכנעים כי הפקודה אינה אלא מסשפתיים, וכי הכוונה האמיתית היא לפתוח באש בכל היתקלות אלימה עם מפגניים, מיירי-אנשים ומחוקיי-בקבוקים.

אי-נקיטת אמצעים נגד המפרשים כך את הפקודות חיוקה בהם את הדיעה הזאת. לכל מפקד זוטר נותר לפרש את הפקודות כרצונו, כאות נפשו ולפי הבנתו. על רקע זה צמחו גם ה"הריגים", שהפכו לנורמה.

ישראלים יותר מאשר הסיפורים של דובר-צה"ל, שאי-אפשר היה לעכלם בלא מנה גדולה של נאיביות.

לפי סיפורים אלה קרה השנה מאות פעמים שנערים בלתי-חמושים התנפלו בגרזנים ובמוטות על חיילים מזויינים ממקד-רגל עד ראש, בטוח מגע, תוך חירוף נפשם, וכך הכריחו את החיילים לירות בהם כדי להציל את עצמם. מעולם לא נראה אף גרזן אחד כזה בכל-היתיקשורת.

במיקים אחרים פרצו חיילים לבתי-החולים, הוציאו משם פצועים, היכו אותם קשה, הביאו אותם למחנות-המעצר — ומשם החזירו אותם לאישפוז, כמצב הרבה יותר חמור.

במיקה אחד כוסו צעירים ערביים בעפר על-ידי החפור. הם ניצלו על-ידי הכפריים אחרי שהחיילים הסתלקו. כתבים זרים, שהגיעו למקום כעבור רקות, היו כמעט עדים למעשה.

במיקה אחר העיר חיילי חי כחבריו היכו ערבים קשה, ולאחר-מכן זרקו אותם על משוכות צנר.

מח"ס הועמד לדין והורשע על פי מיסמך שהעביר אחד החיילים לעיתון, ובו הגילוי כי המח"ט פרץ ציר-אדם על צעירים מיירי-אנשים הרג ממרחק רועה בשדה.

שוב ושוב הראתה הטלוויזיה כיצד פורצים חיילים בלילה לסימטות של מחנה-פליטים, הולמים בקתות הרובים על דלת-הברזל של בית, פורצים פנימה, מקימים גברים נשים מן המזגנים, עוצרים בן או אב שהופיע ברשימה של השב"כ. מחוץ לתחום-הראייה של המצלמה היו מעצרים אלה מלווים לא-אחת בהבאת בני-המישפחה, ואף בשימוש בנאז מומיע בבית.

תמנה זו, שהסכנה שיוגרה לילית, הזכירה את הגרועים במישטרים המזוטאליטריים ואת החמורות שבמילחמות הקולוניאליות. היא היתה חלק מן הנסיון לשבור את האינתיפאדה. מעצרו ה"מסיתים" נענך לחסל את הוועדים המקומיים ואת "קבוצות-ההלם", שהקימו בערים ובכפרים מישטרה של ממשל עצמי.

כדי למנוע את הפיכת השילטון החילופי לשילטון הבלעדי, נאלץ צה"ל לעבור לשיטה של טייטור המוני. המטרה היתה להפק את חיי האוכלוסייה לבלתי אפשריים, כדי להתישה ולשכ-נעה שעליה להיכנע.

הטיטור לבש פנים רבות: עוצר שנמשך ימים ואף שבועות, כדי להביא את האוכלוסייה להרפת-דעב; ניתוק מים וחשמל; "סגר", שנועד לנתק ישובים מן העולם; ביטול המוני של תעודות-זהות ושלטי-מיספרים של מכוניות, כדי להכריח את התושבים לעמוד בתורים אינסופיים מול מישריו. המינהל האזרחי, לשלם מיסים ולהכיר בשליטנות-הכיבוש.

● מילחמת-כוכבים וחצצית

סכנה היתה שהמשך הפעולה של צה"ל בשטחים הכבושים יביא בהדרגה גם לשינוי רמותו של צה"ל עצמו — לא רק כלפי חוץ, אלא כעניני עצמו. צבא אינו יכול לשבור עצמותו בסיטונות, לירות במי שמחוק כידו בקבוק ריק, לפתוח באש על מידי אנשים מרוחק, מבלי לאבד את הרמות של צבא ממושם.

התמונה של צבא קטן, יעיל, טכנולוגי, מודרני, דבק-במשימה, חזיר-רוח-קרב, המפתח אמצעי-לחימה מודרניים של דור-החמר, אינה מתיישבת עם התמונה של צבא קולוניאלי, היורה גאז מדמיע לתורים שבהם ישנים תינוקות והמתח, "חצצית" ליריית אנכי-חץ בפיגניים.

אין זאת עוד בעיית "הראש הקטן", ירושת מילחמת-הלבנון. כפי שציין הרמטכ"ל, רווקא הראש הקטן נעלם באינתיפאדה, כי על כל מפקד זוטר כסימטה של עיר הוטל לקבל החלטות מהירות. הבעייה היא חמורה הרבה יותר: טיב המפקדות של

* משמאל: קצין בלתי-מוזוהה, אפרים לפיד (דובר צה"ל), דני יוחנן (ראש אונד-התוכון), אורי שניא (מפקד הספח"ש), אברהם בךשווושן (מפקד חיל-הים), משה יודור (מפקד מערכת-הביטחון), סמוח עינן (ראש א"א), סחן וילנאי (ראש א"א), אמנון שחק (ראש אמ"ן), ראש לשכת-הרמטכ"ל, הרמטכ"ל דן שומרון, מאיה דרפל (מזכירת הפיקוד העליון), אהוד ברק (סגן הרמטכ"ל), אביהו כרזון (מפקד חיל-האוויר), יוסי פנד (אלוף פיקוד-הצפון), עמרם סיצנוע (אלוף פיקוד-המרכז), יצחק מרזכי (אלוף פיקוד-הדרום), דורון רובין (ראש מה"ד), משה בר-כוכבא (יועץ הרמטכ"ל), יעקב לפידוח (מפקד המיכלרה בביטחון לאומי), ראובן הרשקו (יועץ כספי לרמטכ"ל), שמואל גורן (מתאם הפעולות בשטחים).